

הרב עוזיאל במלחמת העצמאות

מטרות

1. המשתתפים ילמדו מדמותו וממידותיו של הרב עוזיאל דרך פעולותיו ודרך הדוגמה האישית שבה נהג במלחמת העצמאות.
2. המשתתפים יכירו דרכים שונות לפעולה ולהתמודדות בתקופת מלחמה או קושי.
3. המשתתפים יחזקו את הזדהותם עם מדינת ישראל.

קהל היעד: כיתות א-ג

עזרים

- נספח מס' 1:** "מלחמת העצמאות" - כרטיס משימה אישית, כמספר המשתתפים
- נספח מס' 2 (א-ד):** דפי משימה קבוצתיים, כמספר הקבוצות
- נספח מס' 3:** חידות
- נספח מס' 4:** תשובות - להכניס לתוך שתי מעטפות
- נספח מס' 5:** "דף הדגל" - כרטיס משימה זוגית, כמחצית ממספר המשתתפים
- שתי מעטפות
 - סרט לזרוע ועליו הכיתוב "משמר העם"
 - זקן כמו של הרב עוזיאל, עם חור לפה
 - כובע כמו של הראשון לציון, שאפשר יהיה להדביק אותו על המצח
 - מדי צה"ל
 - גלימה
- סרט - "הרואה למרחוק":** חלק א, פרקים 6-7, הקמת מדינת ישראל

רציונל

הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל כיהן כרב הראשי לישראל, "הראשון לציון", בתקופת קום המדינה. בתקופה זו נדרשה מנהיגות תורנית מיוחדת אשר תטביע את חותם התורה והיהדות על המדינה שזה עתה נוסדה. יד ה' היא זו ששלחה את הרב עוזיאל לתפקיד חשוב זה בזמן כה מיוחד. הרב עוזיאל, בשותפות עם עמיתו, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, הניחו את היסודות התורניים במדינת ישראל המתחדשת. מדינה שרוב מנהיגיה לא היו דתיים זקוקה הייתה לאישיות כמו של הרב עוזיאל, ששילבה מנהיגות ויכולת נאום, גישה מעשית עם גדלות בתורה, אהבה לכול ואכפתיות גדולה כלפי שמירת התורה והמצוות.

בתקופת מלחמת העצמאות חווה עם ישראל קשיים רבים. יחד עם זאת, הייתה שמחה גדולה על הניצחון במלחמה ועל קום המדינה. מנהיגותו התורנית של הרב ואישיותו המיוחדת בכלל, ופעילותו בזמן המלחמה בפרט, יכולים להוות עבורנו דוגמה ומופת כיצד ללכת בדרך זו של נאמנות לתורה, אהבת ישראל ומידות טובות, מנהיגות ותחושת שליחות.

בשיעור זה נלמד על מעשיו של הרב בזמן המלחמה בהיבט המעשי ובהיבט הרוחני, וננסה ללמוד מהם לחיינו.

מהלך הפעילות

שלב א – אישי במליאה: מה עושה הרב במלחמה?

- המנחה יספר למשתתפים:

מלחמת העצמאות הייתה המלחמה הראשונה של מדינת ישראל. המלחמה פרצה [התחילה] בערך חצי שנה לפני קום המדינה. היא הייתה קשה וארוכה ונמשכה בערך שנתיים. הרבה חיילים וגם אזרחים [מי שאינו חייל] נהרגו או נפצעו במלחמה. הרב הראשי באותה תקופה היה הרב עוזיאל.

- המנחה יחלק למשתתפים כרטיס משימה אישית: "מלחמת העצמאות" (נספח מס' 1), ויבקש מהם לבצע את המשימה.
- המנחה יבקש מכמה משתתפים לשתף את חברי המליאה בתשובותיהם וירשום על הלוח.

שלב ב – במליאה: הרב חופר תעלה בשבת

- המנחה יספר למשתתפים:

במלחמת העצמאות היה חשש שהערבים יגיעו למקומות שבהם גרו היהודים. בעקבות כך היה צריך לחפור תעלות שמנה יוכלו החיילים לשמור שהאויבים לא יתקרבו. החפירה של התעלות הייתה חשובה ודחופה. באו מפקדי הצבא לשאול את הרב מה לעשות בשבת. הרב עוזיאל ענה להם שמותר לחפור את התעלות בשבת משום שזה פיקוח נפש. בליל שבת, בשעת לילה מאוחרת, יצא המפקד של ירושלים ששמו היה דוד שאלתיאל לראות מה מצב השומרים וההגנה על העיר. והנה, בתעלה אחת, הוא רואה אדם מבוגר מתכופף וחופר את התעלה. המפקד התקרב לראות מי זה שעובד בשעת לילה כה מאוחרת, והנה

הוא רואה שהרב הראשי לישראל, הרב עוזיאל, הוא זה שעומד עם את חפירה ומוציא עפר מן התעלה!

אמר המפקד:

"כבוד הרב, אל תדאג, יש עוד הרבה אנשים אחרים שיוכלו לחפור במקומך, מדוע רב חשוב כמוך צריך לעבוד כה קשה, ועוד בלילה ובשבת?!"

ענה לו הרב עוזיאל:

"דבר ראשון, כל כף אדמה שחופרים מחישה את הגאולה, ואני רוצה להשתתף בזה. דבר שני, אני רוצה שיבינו שכשאמרתי שמותר לעבוד בשבת, זה לא היה סתם, זו מצווה גדולה שכל מי שיכול חייב להשתתף בה".

שאלות לדיון:

1. מה עשה הרב במלחמה?
 2. האם הופתעתם ממעשים אלה?
 3. מה ניתן ללמוד ממעשיו של הרב בזמן המלחמה?
- למנחה: חשוב להדגיש בהקשר זה שלוש נקודות: 1. הרב ענה לשאלה הלכתית האם מותר לעבוד בשבת. 2. הרב חפר את התעלה בעצמו. 3. הרב לא רק דיבר, אלא שימש דוגמה אישית.**

שלב ג – קבוצתי: כיצד מחזק הרב את רוח העם?

- המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות בנות 3-5 חברים.
 - המנחה יחלק לכל קבוצה כרטיס משימה קבוצתית: "הכנת הצגה" (נספח 2 א-ד) ואת הציוד הנדרש, ויבקש לבצע את המשימה.
- למנחה: במידת הצורך ניתן לחזור על הצגה פעמיים כדי לשתף את כלל המשתתפים.**

הצעה להמשך פעילות – במליאה/ בזוגות

- המנחה יקרין למשתתפים סרטון מתוך "הרואה למרחוק" חלק א פרק 7 - לקראת מדינה, העוסק במלחמת העצמאות.
- המנחה יחלק לכל זוג תלמידים את "דף הדגל" – כרטיס משימה זוגית (נספח מס' 5), ויבקש מהם לבצע את המשימה.
- המנחה יצייר על הלוח את דגל ישראל בגדול, ויבקש מכל זוג לומר דבר אחד שכתבו על הרב עוזיאל לאור מה שלמדו בפעילות זו.
- המנחה יסכם בכך שכיום במדינת ישראל אנו ממשיכים את דרכו של הרב עוזיאל, ולכן בחרנו לכתוב את סיכום הדברים על הדגל של מדינת ישראל.
- את הדגלים שהכינו המשתתפים מומלץ לתלות בסביבת העבודה.

נספח מס' 1 – כרטיס משימה אישית

מלחמת העצמאות

כתוב מה לדעתך עושה רב ראשי בזמן מלחמה.

שלב ד – במליאה: חידות

כל קבוצה תציג את תוצריה בפני המליאה.

שאלות לדין:

1. מה הרגשתם בשעה שמילאתם תפקיד בהצגה (כל אחד בתפקידו הוא)?
2. מה התחדש לכם, שלא ידעתם קודם, על פעולותיו של הרב עוזיאל בזמן המלחמה?
3. אילו פעולות דומות לפעולות של הרב גם אנחנו יכולים לעשות?

- המנחה יערוך למשתתפים חידון (נספח מס' 3) העוסק במעשי הרב עוזיאל בתקופה שבה קמה המדינה, ויספר למשתתפים כי התשובות נמצאות בשתי מעטפות שונות (נספח מס' 4).
- המנחה יציין בפני המשתתפים כי לכל חידה חמישה רמזים.
- המנחה יסביר את הכללים להשתתפות בחידון:
 - ♦ המנחה יקרא שאלה ולאחר מכן חמישה רמזים. בסיום כל חמשת הרמזים ניתן לומר את התשובה בהצבעה.
 - ♦ משתתף שיוודע את התשובה אינו מגלה אותה בקול.
 - ♦ המנחה יוציא את דף התשובות מתוך המעטפות, ויראה לכל הכיתה את תוכנו.

שאלת סיכום:

1. הרב עוזיאל הזכיר לנו את שני הדברים החשובים ביותר בכל דבר שאנחנו עושים. מהם?
- למנחה: חשוב להדגיש בהקשר זה כי יש לומר תודה לה' על כל מה שנתן לנו, וכי עלינו להתפלל לה' שימשיך לעזור לנו.**

הרב עומד במחסום של משמר העם

עליכם להכין הצגה על הרב עוזיאל. חלקו ביניכם תפקידים והתכוננו להציג בפני שאר המשתתפים.

מי הדמויות?

1. הרב עוזיאל
2. שומר במחסום (יכולים להיות שני שומרים)
3. אדם שרוצה לעבור את המחסום (יכולים להיות שני אנשים)

מה תציגו?

הרב עומד במחסום עם חייל נוסף.
לשניהם קשור סרט על היד, ועליו כתוב "משמר העם".
החייל שואל את הרב: "למה כבוד הרב עומד פה במחסום?"
הרב עונה: "אנחנו נמצאים במלחמה, כל מי שיכול חייב להתגייס למלחמה ולעזור לעם ישראל".
החייל שואל את הרב: "כבוד הרב יודע למה אנחנו שומרים כאן?"
הרב עונה: "בוודאי, אנחנו שומרים על הסדר, אנחנו שומרים שאף יהודי לא יעבור בטעות את המחסום ויגיע למקום שהצלפים הערבים יוכלו לירות בו".
מגיע אדם אחר למחסום.
האדם שואל את החייל: "אפשר לעבור?"
החייל עונה לו: "לא, אסור, זה מסוכן".
האדם רואה שהרב נמצא במחסום. הוא מופתע מאוד. הוא מנשק את ידי הרב ואומר: "כבוד הרב, במה זכינו שהרב ישמור עלינו?"
הרב עונה לאיש: "אתם זכיתם?! אני זכיתי! אני זוכה לשמור על העם שלי, אני זוכה לעזור לצבא שלנו במלחמה, אני עושה את מה שאני יכול למען מדינת ישראל".

הרב מבקר חיילים

עליכם להכין הצגה על הרב עוזיאל. חלקו ביניכם תפקידים והתכוננו להציג בפני שאר המשתתפים.

מי הדמויות?

1. הרב עוזיאל
2. שלושה חיילים מתוך הבסיס שבו מבקר הרב

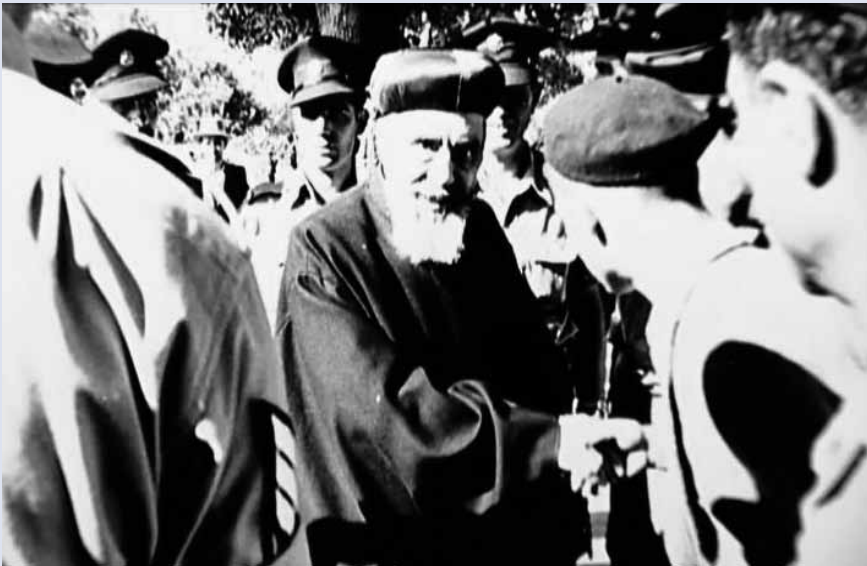
מה תציגו?

שלושה חיילים מדברים:

חייל א: "איזו התרגשות, עושים תהלכה לכבוד הכנסת ספר תורה לבסיס".
חייל ב: "אנחנו כבר כמה ימים מתכוננים לתהלכה הזו, מנקים ומקשטים את המחנה, צועדים ביחד".
חייל ג: "שמעתי שהרב הראשי לישראל, הראשון לציון בכבודו ובעצמו יגיע להשתתף בתהלכה".

חייל ב: "האמת שאני בכלל חילוני, מה זה קשור אליי כל העניין הזה?"
חייל א: "גם אני חילוני, אבל ספר התורה הוא של כל עם ישראל".
חייל ג: "הרב עוזיאל, שהוא הרב הראשי, אמר שהוא אוהב כל יהודי ולא משנה מה הוא עושה ואיך הוא נראה".
החיילים מתרגשים, ומדברים אחד עם השני.
"הנה הרב עוזיאל מגיע", "איזו התרגשות", "הוא מתקרב אלינו".
הרב עוזיאל מתקרב לחיילים.
הרב: "אני כל כך שמח ומתרגש, לראות ספר תורה בתוך מחנה של צבא ההגנה לישראל".
חייל ג: "כבוד הרב יכול לברך אותנו?"
הרב (כשעיניו דומעות): "ספר תורה שהולך יחד עם חיילי ישראל, אין ברכה גדולה מזו".

חייל א לוחש לחייל ב: "ראית, הרב הזה בוכה מרוב התרגשות".
חייל ב עונה לו: "באמת רב מיוחד, גם אני מתרגש עכשיו".
הרב מחבק את שלושת החיילים ואומר להם:
"אלפי שנים חיכה עם ישראל לראות חיילים כמוכם, ה' יברך אתכם שבזכות התורה הקדושה תצליחו במלחמתכם ותנצחו את כל אויביכם".
(מבוסס על תיאור של הרב שאר ישוב הכהן)

הרב מחזק משפחה

עליכם להכין הצגה על הרב עוזיאל. חלקו ביניכם תפקידים והתכוננו להציג בפני שאר המשתתפים.

מי הדמויות?

1. הרב עוזיאל
2. אבא (אפשר גם אימא)
3. ילד

מה תציגו?

אבא: "בוא ילדי (מחבק את הילד), התכופף, היזהר מהצלפים הערבים".
 ילד: "אבא, אני פוחד".
 אבא: "בוא נמהר לעלות לביתו של הרב".
 האב ובנו דופקים בדלת.
 הרב פותח את הדלת, ומחבק את האב והילד.
 ילד: "רבי, המלחמה קשה ומסוכנת. מה נעשה?!"
 הרב מרים את ראשו לשמים: "וְיִסְעוּ וְיִהְיֶה חֶתַת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם, וְלֹא יִדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב". אמרו פסוק זה בכוונה והתחזקו".
 הרב מגיש לילד פתק שעליו כתובה סגולה לשמירה.
 אבא: "ואם נפסיד במלחמה? הערבים יגרשו אותנו מארצנו. מה יהיה עלינו?!"
 הרב: "אנחנו ננצח! מדינת ישראל תפרח ותצמח. לא תהיה עוד גלות".
 האב ובנו מנשקים את ידי הרב ומודים לו על דברי החיזוק.
 (מבוסס על סיפורו של יהורם גאון)

הרב עונה לשאלה של בחורי ישיבה

עליכם להכין הצגה על הרב עוזיאל. חלקו ביניכם תפקידים והתכוננו להציג בפני שאר המשתתפים.

מי הדמויות?

1. הרב עוזיאל
2. בחורי ישיבה
3. ניתן להוסיף עוזר של הרב

מה תציגו?

הרב יושב בחדרו והוגה בתורה.
נשמעת דפיקה בדלת, ובפתח שני בחורי ישיבה.
השמש: "שלום עליכם, תלמידים יקרים. מה בקשתכם?"
תלמידים: "שאלה יש לנו לשאול".
השמש מכניס את התלמידים לחדרו של הרב.
תלמיד א': "אנחנו מבקשים מהרב שיפטור אותנו מללכת לצבא".
תלמיד ב': "אנחנו אוהבים ללמוד תורה, ועצובים מאוד שניאלץ להפסיד שיעורים בישיבה".
הרב קם, דופק על השולחן ואומר: "כיצד זה ייתכן? זו מלחמת מצווה. יש מצווה גדולה יותר מלצאת ולהילחם למען שלמות העם והארץ? מלחמת מצווה! מלחמת מצווה! כיצד תוכלו להפסיד מצווה גדולה שכזו?"
(מבוסס על דברי הרב אבינר)

נספח מס' 4 - תשובות

למנחה: מומלץ להכין מעטפות ולהכניס לתוכן את התשובות כתובות בגדול

תשובה א

"ברוך אתה ה'...
שהחיינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה..."

נספח מס' 3 - חידות

חידה א

איזו ברכה בירך הרב עוזיאל בתאריך כ"ט בנובמבר 1947?

רמז א: בתאריך הזה החליטה האסיפה של האו"ם (שם יושבים נציגים מכל המדינות), שמגיע ליהודים להקים מדינה משלהם בארץ ישראל.

רמז ב: זוהי ברכה שמברכים בזמן שמחה מיוחדת.

רמז ג: הרב עוזיאל עשה סעודה של הודיה לה', כפי שעושים בחגים, ואז בירך ברכה זו.

רמז ד: אנשים רבים בעם ישראל רקדו, שרו ושמחו על שזכו לשמוע את הבשורה המיוחדת הזו, ולכן בירכו את הברכה הזו...

רמז ה: עם ישראל חיכה רבות לזמן זה, ולכן הייתה שמחה גדולה בשעה שזכה להגיע לזמן הזה.

חידה ב

איזו תפילה מפורסמת חיבר הרב עוזיאל?

רמז א: תפילה שאומרים בבתי הכנסת בשבת.

רמז ב: לתפילה הזאת יש מנגינה, וחלק ממילותיה הן: "צור ישראל וגואלו".

רמז ג: תפילה שבה אנו מבקשים שיהודים מכל העולם יעלו לארץ.

רמז ד: תפילה שבה אנו מבקשים שה' יחזק את החיילים.

רמז ה: תפילה שאנחנו מתפללים על מדינת ישראל.

דף הדגל

למדנו מהרב עוזיאל ש

תשובה ב

תפילה לשלום המדינה

אֲבִינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם, צוּר יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ, בָּרַךְ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל,
רִאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתָנוּ. הִגֵּן עָלֶיהָ בְּאַבְרַת חֶסֶדָּהּ, וּפְרַשׁ עָלֶיהָ
סֶכֶת שְׁלוֹמָהּ, וּשְׁלַח אוֹרָהּ וְאַמְתָּהּ לְרִאשִׁיָּהּ, שְׂרִיָּהּ וְיוֹעֲצִיָּהּ,
וְתִקְנֶם בְּעֶצֶה טוֹבָה מִלְּפָנֶיהָ. חֲזַק אֶת יְדֵי מִגְנֵי אֶרֶץ קִדְשֵׁנוּ,
וְהַנְּחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה וְעֹטָרַת נֶצַח וְתַעֲטֹרֶם, וְנִתַּת שְׁלוֹם
בְּאֶרֶץ וְשִׁמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ. וְאֵת אֲחִינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
פְּקִדְנָא בְּכָל אֲרָצוֹת פְּזוּרֵיהֶם, וְתוֹלִיכֵם מִהֲרָה קוֹמָמִיּוֹת לְצִיּוֹן
עִירָהּ וְלִירוּשָׁלַיִם מְשָׁכֵן שְׁמֶהּ, כְּכַתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבֹדָהּ: "אִם
יְהִי נִדְחָהּ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם, מִשָּׁם יִקְבְּצֶהָ ה' אֱלֹהֶיהָ וּמִשָּׁם יִקְחָהּ.
וְהִבִּיאָהָ ה' אֱלֹהֶיהָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְרֻשׁוּ אֲבֹתֶיהָ וִירְשֻׁתָּהּ, וְהִיטִבָּהּ
וְהִרְבָּהּ מֵאֲבֹתֶיהָ" (דְּבָרִים ל"ד). וְיַחַד לִבֵּנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת
שְׁמֶהּ, וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתָהּ. וּשְׁלַח לָנוּ מִהֲרָה בֶּן דָּוִד
מְשִׁיחַ צִדְקָהּ, לְפָדוֹת מִחֲכֵי קֶץ יְשׁוּעָתָהּ. הוֹפֵעַ בְּהִדָּר גָּאוֹן
עֲזָה עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל אֶרֶצָהּ, וְיֹאמֶר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ:
"ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה". אָמֵן סָלָה.